

LAISSEZ -F AIRE

Evropské unii hrozí kolaps

MICHAL TOŠOVSKÝ

Náš vstup do Evropské unie bývá vydáván za historickou nevyhnutelnost. Eurooptimisté nad tímto projektem jášají, eurorealisté se šklebí, europesimisté se hodelají alespoň pokusit vstupu zabránit. Nicméně všechny tyto tři proudy počítají s tím, že Evropská unie tady je a bude a považují tedy otázku našeho vstupu nebo nevstupu za otázku prioritní důležitosti. Ve skutečnosti je však již o vstupu prakticky rozhodnuto a náš hlavní problém leží trochu jinde. Díky dosavadnímu vývoji a enormním unifikačním tlakům hrozí Evropské unii rychlý kolaps. Pro naše politické elity tak dnes jedním z hlavních úkolů je hledání pojistek proti chaotickému vývoji, který by poté nesporně následoval.

1. Evropský vývoj prizmatem vývoje jiných civilizací

Vývoj civilizací a kultur je si napříč dějinami velmi podobný. Nezáleží příliš, zda se odehrál na úsvitu dějin s technickými prostředky velmi primitivními nebo naopak v době relativně nedávné s prostředky technicky velmi sofistikovanými. Vzorce lidského jednání totiž v čase podléhají překvapivě malým změnám. Tak lze říci, že tyto vzorce odporované ve starověkých civilizacích platí velmi dobře i dnes

Vývoj civilizace vždy opisuje jakýsi cyklus, kdy relativně barbarská civilizace většinou vojensky dobude oblast civilizace vyspělejší. Stane se tak proto, že tzv. „barbaři“ mají v sobě zdravý potenciál mladé civilizace, mnohdy znásobený i účinným převzetím posledních vojenských technologií pocházejících z civilizací vyspělejších. Tento vývoj často spíše než vojenské zdatnosti vítězů lze připsat vnitřnímu rozkladu poražených.

Nová „barbarská“ civilizace pak přejímá některé prvky civilizace původní, tvůrčím způsobem je směřuje s prvky svými. Dochází tak sice k dočasnému poklesu civilizační úrovně, z dlouhodobého pohledu se však vytvářejí předpoklady pro další rozvoj dotyčné civilizace, a to nakonec na řádově vyšší úroveň. Z civilizace „barbarské“ se tak stává civilizace „vyspělá“. Taková ovšem v sobě postupně nachází i prvky vnitřního rozkladu, zatímco kolem ní začí-

nají kroužit nové civilizace „barbarské“. A jsme opět na začátku popsaného cyklu, který se opakuje znovu a znovu.

Ze střetu vyspělého Středomoří s opakovanými vlnami barbarských nájezdníků vznikl kadlub středověkých evropských států a občas i říší. Mnoho historiků považuje tuto dobu za dobu úpadku, kdy kultura přežívala většinou jen na půdě církevních institucí a kdy hospodářská úroveň byla hluboko za úrovní vyspělého antického Říma. Přesto právě zřejmě v tomto období můžeme sledovat kořeny budoucího evropského úspěchu na globálním hřišti.

Evropská rozdrobenost a neustálé poměry vedly mj. k vysoké potřebě úspěšných vojenských technologií i strategií a taktik. Evropané tehdy dychtivě přejímali vše zajímavé od vyspělejších muslimů, ale i od vzdálených asijských národů. V náročném prostředí vzájemné soutěživosti však dokázali tyto poznatky velmi rychle rozvíjet a zdokonalovat. Důsledkem byl nebyvalý technologický a hospodářský rozvoj. Projevilo se to pak nejdříve v převaze, kterou získali právě nad islámem. Původní střet s islámem pak přerostl i ve střet s dalšími kulturami a celými civilizacemi (Amerika, Asie), až se v průběhu 17. až 19. století z Evropy stala civilizace jednoznač-

(Pokračování na str. 2)

Svoboda na trhu práce dává smysl

LAWRENCE W. REED

Kdyby bylo povinné členství v odborech vystaveno morálnímu testu, propadlo by bez jakékoliv debaty. Donucovat zaměstnance, aby se připojil a platil členské příspěvky organizaci, kterou si dobrovolně ne zvolil pro své zastupování, je zjevné porušování zaměstnancovy svobodné vůle a jeho práva na uzavírání smluv. Také se ukázalo, že povinné odbory propadají v testu ze své ekonomičnosti, jak zřetelně dokazují dvě současné studie.

Nejen jasná čísla, ale i zakladatel amerických odborů Samuel Gompers se klonil na stranu svobodné volby reprezentace. Jednou řekl zaměstnancům: „*Chtěl bych zdůraznit nutnost oddanosti základům lidské svobody - principu dobrovolnosti. Žádný dlouhotrvající výsledek nikdy nezešel z donucení. Američtí zaměstnanci dávají přednost dobrovolným institucím před povinnými systémy, které nejsou jenom nepraktické, ale ohrožují také jejich práva, prosperitu a svobodu.*“ Dále Gompers poznamenává: „*Tu a tam je zaměstnanec, který z určitých důvodů, nevstoupí do odborového svazu. Je to jeho zákonné právo a nikdy se nemůže opovážit pochybovat o uplatňování tohoto zákonného práva.*“

Bohužel toto právo už po delší dobu není všude respektováno a většina odborových předáků k němu přistupuje pohrdavě a vyhýbavě. Na ryze svobodném trhu práce by vlády vystupovaly neutrálně ve vztahu za-

městnanec - zaměstnavatel s výjimkou role soudce ve vzniklých sporech, dohlážiteli na plnění smluvních povinností a případného vykonavatele trestů v případě podvodu a násilí na lidech a majetku. Jednotliví zaměstnanci by měli možnost jednat přímo se zaměstnavateli, nebo by se mohli spojit a nabízet své služby jako skupina. Vláda by nezvýhodňovala jednu metodu vyjednávání před jinou udělováním oprávnění k donucování jakékoli ze stran na trhu.

V nedávné studii společně publikované National Legal and Policy Center a John M. Olin Institute for Employment Practise and Policy, Richard Vedder a Lowell Gallaway z Ohio University prokázali, že povinné členství v odborech nevyhnutelně vede k ekonomickým škodám, které nakonec znevýhodňují jak odborové, tak odborově neorganizované pracovníky. (viz. „Do Unions Help the Economy? The Economic Effects of Labor Unions Revisited.“ October 2002, www.nlpc.org/olap/lrev/).

Spočítali, že odbory za posledních padesát let stály americkou ekonomiku 50 miliard amerických dolarů. Vedder a Gallaway dokazují, že odbory deformováním ceny práce a zaváděním neefektivních pracovních pravidel představují stálý úbytek zdrojů a produktivity. „Největší ekonomické ztráty nespočívají v jednorázovém působení

(Pokračování na str. 3)

Evropské unii...

(Dokončení ze str. 1)

ně dominující a ovládající prakticky celý svět.

2. Úspěchy „nejednotné“ Evropy

Je zajímavé, že převaha Evropy byla v této době natolik výrazná, že dokázala ustát vnitřní střety jednotlivých svých mocností a současně i ovládat celé další kontinenty. K dosažení její převahy tedy vůbec nebylo zapotřebí sjednocení kontinentu a tím i soustředění jeho zdrojů. Neznamená to, že by se nikdo v historii Evropy o sjednocení nepokoušel. Tyto pokusy ztroskotaly na různých historických okolnostech, vždy se však vyskytoval jeden závažný důvod, a sice že Evropané prostě sjednocení být nechtěli. Jednotlivé národy měly své kořeny zcela rozdílné a že společný jmenovatel, který měli Francouzi, Němci, Italové, Španělé k vytváření svých národních států na evropské úrovni vždy scházel. Rozhodně nemůže být ani dnes nahrazen vůlí několika velikašských politiků po větší roli na globálním kolbišti.

3. Úpadek evropské civilizace

Dnes Evropa prožívá období zřetelného úpadku. Započal již v době, kdy mocensky byla ještě zcela na výši, kdy však již její technologie úspěšně převzaly regiony jiné - tedy především USA a Japonsko jako první reprezentant jihovýchodní Asie. Evropa sama pak svými opakovanými vnitřními konflikty způsobila své zásadní hospodářské oslabení. To, co řekneme v 17. a 18. století fatální následky nemělo, ve století 20. už fatální následky mělo. Evropa ztratila schopnost vládnout si a několikrát musela přijít zavést pořádek mocnost z venku. Tato situace posud trvá, jak jsme se mohli přesvědčit na balkánských konfliktech poslední doby. Prohlubuje se totální neschopnost jakéhokoli vážnějšího vojenského zásahu. Národy, před jejichž i jen menšími vojenskými jednotkami se ještě nedávno třásl celý svět, dnes nejsou schopny ze svých záležitostí ještě stále statisícových armád vyčlenit několik málo tisíc vojáků opravdu schopných operace. Technologická zastaralost jejich výzbroje vzbuzuje totální závislost na mimoevropském spojenci. O nedostatečích evropských armádách kolují až absurdní humorné historky hodné českého vojáka Švejka. Na podstatě věci ovšem nic humorového není.

Jak k tomu mohlo dojít? Dnešní evropští politici vycházejí z teze, že především díky rozdílnosti Evropy. Nicméně podstatou problému je především skutečnost, že Evropě ujel technologický a poté i hospodářský vlak. Na bídu hospodářských krizí a hrůzy války první poloviny 20. století re-

agovala zvýšením státních zásahů do ekonomiky a nastavením všeobjímajícího welfare state. Ztratila tím své konkurenční výhody, podvázala podnikavost a ochotu přijímat rizika u svých občanů, podvázala dokonce ochotu vůbec pracovat.

Charakteristické je, že místo zaměření se na řešení tohoto problému se evropské špičky soustřeďují na řešení problémů zástupných. V Evropě se tak k problémům přistupuje ze socialistických pozic. My co jsme zažili RVHP se musíme hořce smát, protože jsme už tohle všechno v různých podobách viděli. Různé unifikace a sjednocování, programy opatření k dosažení zářných zítřků, formulace o tom, jak do deseti let „doženeme a předeženeme“. Když potom identické formulace slyšíme z Lisabonu, když po dvou letech nedohánění slyšíme o soubojích opatření, tak nás polévá horkost. Když nad výhradami odpůrců unifikace měny mávali její tvůrci rukou, připadali jsme si stejně, jako když nad podobnými výhradami k unifikaci obráběcích strojů v Německu a Kazachstánu mávali rukou komunističtí tajemníci. Stejně, jako se úroveň Sovětského svazu stala vážnou brzdou ve Střední Evropě, tak se dnes společná měna téměř již deflačního Německa a přehřátých ekonomik na okraji Eurozóny ukazuje jako rovněž vážná hrozba.

4. Rozklad evropské politické vůle

Obecně se dá říci, že unifikační tlaky v Evropě budí silné protitlaky. Někde je to dáno fungováním bazálních (dalo by se říci přírodních) ekonomických zákonů, jinde jen existencí odlišných národních zájmů. Dohromady však tato směska faktorů tvoří velmi výbušnou směs a její výbušnost bude s postupujícím časem jen narůstat. Optimisté říkají, že v podobně obtížných situacích si Evropská společenství - unie našly vždy kompromisní cestu vpřed. Při realistickém pohledu na historické souvislosti však dospějeme k názoru, že tomu je právě naopak. Evropané zajisté dokázali vždy po zničujících válkách nalézt kompromisy, aby umožnili zotavení. Vždy si mysleli, že jsou již poučení, že v „moderní“ době se už nic podobného nemůže stát. A vždy se zatím ukázalo, že zájmy klíčových hráčů na evropském poli jsou divergentní a nakonec se řešily válkou. V poslední době není nic co by nás přesvědčilo, že zájmy klíčových hráčů na evropském poli divergentní nejsou. Opětovně vnímáme hry velmi podobné hrám mocností v minulosti. Opět se pro okamžitou výhodu přes palubu házejí zdánlivě svaté principy na nichž stojí evropský mír již několik desetiletí a které mohou běžnému pozorovateli připadat jako již neměnné. V poslední době to v plné nahotě ukazuje irácká krize. Je to samozřejmě problém velmi složitý s nutností obezřetného přístupu. Nicméně v Evropě se opět objevuje přístup velmi

připomínající období Mnichova, kdy se hodily přes palubu zdánlivě pořádné principy společné bezpečnosti, uplatnily se zájmy jednotlivých mocností a mírem za každou cenu se vyvolala válka. Dnes je přitom zřejmé, že pokud bylo mír možno zachovat, pak jedině jasným a zásadovým přístupem. Možno shrnout, že irácká krize přiměla evropské hráče strhnout masky a že jsme pod nimi nenalezli nic potěšujícího z hlediska budoucího vývoje v Evropě samé.

5. Závěry pro českou politiku

Pro koncipování našeho přístupu k Evropské unii i jejím jednotlivým členům tedy musíme vycházet z následujících tezí. Evropa se nachází ve velmi hluboké a dlouhodobé krizi, bez jakékoli účinné snahy této krizi zabránit. Síly, které si tento stav uvědomují jsou v hluboké defenzivě a není pravděpodobné, že by v dohledné době mohly vývoj zásadním způsobem ovlivnit. Díky narůstajícím potížím se budou i prohlubovat rozpory mezi jednotlivými evropskými hráči. Žádné unifikační snahy tyto rozpory neodstraní, naopak je s naprostou jistotou ještě prohloubí. Je jen otázkou času, kdy tento vývoj povede k výbuchu a totálnímu zhroucení celého systému - doufejme, že přece jen nikoli až k válce. Tento čas nemusí být příliš dlouhý - podobné zdánlivě stabilní systémy se velmi často ve světových i evropských dějinách hroutily ze dne na den. Pro naši politiku není tak podstatná otázka zdali do Evropské unie vstoupit či nevstoupit - v dané situaci stejně asi vstup bude už neměnnou konstantou. Pro naši politiku je klíčovou otázkou odhadnout budoucí scénáře zhroucení projektu Evropské unie a hledání pojistek pro chaos, který po tomto zhroucení bude nezbytně následovat. Tyto pojistky se nemohou opírat o existenci multilaterálních struktur jako je NATO nebo EU, neboť tyto struktury jsou - jak ukázáno - ve vážném nebezpečí a právě pro případ jejich rozpadu je nutno pojistky hledat. Hledané pojistky nutně musejí vycházet z geografické reality, tedy z pozitivních bilaterálních vztahů se sousedními zeměmi, současně by se však měly snažit i čelit možným hrozbám strategickou globální spoluprací se Spojenými státy. Konkretizace tohoto zadání a sondáž možností u spoluhráčů by se měly stát jedním z nejzávažnějších úkolů dnešních politických špiček a veřejnost by je z plnění tohoto úkolu měla pravidelně zkoušet.

Michal Tošovský
je manažer
a bývalý poslanec

Svoboda na trhu...

(Dokončení ze str. 1)

na ekonomiku. Naše simulace odhalily mohutný následek padesátiletého kumulování toho, co na první pohled vypadá jako nepatrný každoroční efekt.“

Tyto ekonomické ztráty znamenají, že i když zaměstnanci působící v odborech mají o 15 % větší příjem než ti, kteří v nich nejsou, konečné příjmy jsou celkově nižší kvůli tomu, že celková ekonomická úroveň je o 30 %–40 % nižší, než by jinak mohla být. Jinými slovy, zaměstnanci působící v odborech dostanou o trochu větší díl koláče než ostatní, tento koláč je ale kvůli odborovému snažení celkově výrazně menší.

Vedder a Gallaway poskytují ohromující data o tom, co se stalo po zavedení odborů do klíčových průmyslových odvětví. Například: V roce 1960, po čtyřiceti letech bojovného vedení Sdružení důlních dělníků (SDD) Johnem L. Lewisem, byly platy dělníků skutečně vyšší pro ty, kteří stále měli práci. Celkově ale bylo v těžebním průmyslu zaměstnáno o 400 000 dělníků méně. V roce 1999 zbylo v těžebním průmyslu pouze 70 000 dělníků – sotva desetina těch, kteří byli zaměstnáni před osmdesáti lety, když Lewis převzal kontrolu nad SDD.

Vedder a Gallaway připouští, že odbory dělají některé lidi šťastné, tím že vylepšují vnímání jejich „životní úroveň“, ale dodávají, že současné migrační trendy odhalují věci více do hloubky. Jedenáct států USA s nejnižším podílem odborového vlivu mezi roky 1990 a 1999 „mělo čistou imigraci čítající 3 530 108 lidí, což je více než tisíc lidí každý den po 9 let.“ Současně jedenáct států s nejnižší mírou odborového vlivu utrpe-

lo čistou ztrátou obyvatelstva čítající 2 984 007 lidí.

„Právo pracovat“

V posledních sedmi desetiletích federální a státní zákony podkopávaly principy svobodného pracovního trhu. Nicméně federální zákony alespoň dovolují státům volit si alternativy k rozsáhlému povinnému členství v odborech. Tyto alternativy jsou známé jako „právo pracovat“ („right to work“) a zaměstnanci do nich nejsou nuceni vstoupit a platit členské příspěvky odborům jako podmínku svého zaměstnání. Odborník přes ekonomii práce a publicista (člen IOL) Charles Biard poukazuje na to, že 22 států USA s „právem pracovat“ stále garantuje odborům exklusivní moc zastupovat všechny zaměstnance, ale jen v případě, že pro to volí prostá většina zaměstnanců. Ale i tato relativní svoboda na trhu práce v těchto státech poskytuje některé zajímavé kontrasty v porovnání s 28 méně svobodnými státy, kde se odbory těší daleko rozsáhlejším pravomocem.

To je hlavním objevem studie od Williama Wilsona, ekonoma Mackinac Centre for Public Policy, nazvané „Důsledky zákonů práva pracovat na ekonomický vývoj.“ Byla vydána v červnu roku 2002 a zkoumá ekonomická data států, které aplikují „právo pracovat“ a těch, které tak nečiní. Zahrnovala také odborářskou baštu a rodiště Sdružení automobilových zaměstnanců - Michigan. (Další informace na www.mackinac.org/4290.)

Wilson shledal, že mezi roky 1970 a 2000 státy s „právem pracovat“ vytvářely pracovní místa dvakrát rychleji, než tomu bylo v Michiganu. Od roku 1977 do roku 1999 rostl michiganský hrubý domácí produkt pouze polovičním tempem v porovnání se

státy s „právem pracovat“. Od roku 1978 do roku 2000 byla v Michiganu v průměru o 2,3 procenta vyšší nezaměstnanost. I když nominální hodnota mzdy byla v Michiganu vyšší než ve státech „s právem na práci“, po zahrnutí životních výdajů v Michiganu měla typická rodina ve státech „s právem na práci“ o 2 800 dolarů ročně více v kupní síle. Zatímco podíl chudoby se během posledních třiceti let celonárodně dramaticky snížil, Michigan byl jeden ze sedmi států, kde se zvětšilo procento obyvatel žijících v chudobě (všech sedm států nepatřilo ke státům s „právem pracovat“).

Malé a střední výrobní podniky jsou klíčovým segmentem ekonomiky, pro který byly odbory zamýšleny. Ale v posledních třiceti letech, jak Wilson zdůraznil, státy s „právem pracovat“ vytvořily v tomto segmentu hospodářství 1,48 miliónu pracovních míst, zatímco ostatní státy jich 2,18 miliónu ztratily. Důkazy ve Wilsonově studii naprosto přesvědčivě dokládají studie Veddera a Gallawaye. Dohromady nesou oba dokumenty významné poselství: **nedobrovolnost je drahá**. Naproti tomu svoboda na trhu práce je skvělý ekonomický princip, protože přináší víc bohatství pro všechny.

Pro ty z nás, které obtěžuje donucování a inspiruje svoboda, je hezké vědět, že to, co dává smysl po morální stránce, ho dává také po stránce ekonomické.

Lawrence W. Reed je prezidentem michiganského Mackinac Center for Public Policy (www.mackinac.org).

Z anglického originálu „Labor Freedom Makes Sense“ přeložil Vítěk Jedlička. Článek původně vyšel v Ideas on Liberty, časopisu americké Foundation for Economic Education (www.fee.org)

Anthony Giddens: Třetí cesta

Anthony Giddens, který řídí London School of Economics and Political Science, je ve Velké Británii označován za myšlenkového otce Tonyho Blaira a jako takový si určitě zaslouží přednostní zacházení v této pravidelné knižní rubrice Laissez-Faire.

Autor v knize s podtitulem „Obnova sociální demokracie“ nabízí zdánlivě mnoho. Jeho pohled na fungování společnosti je uvozen slovy o svobodě jedince a jeho autonomii, záhy však potkáváme čím dál tím více zprofanovaných a nedefinovatelných termínů typu veřejný zájem, sociální soudržnost, multikulturalita, trvale udržitelný rozvoj aj. „Třetí cesta“ se verbálně vymezuje proti oběma současným konceptům liberální a kolektivistické společnosti a označuje se za jakousi fúzi těchto myšlenkových směrů.

Touto fúzí ale nevzniká nic nového, jde

jen o nápadité variace na tisíckrát obehnanou písničku o všudypřítomném aktivistickém státu a minimalizovaném jednotlivci. Autor se s jistým despektem dívá na „**sociální demokraty starého typu**“, kteří nemají porozumění pro „**nová témata**“, jakými jsou například ochrana životního prostředí (rozuměj environmentalistický fundamentalismus) či multikulturní společnost a vůbec neprojevují úžas nad novodobou občanskou společností.

Knihy se po několika prvních stránkách mohla jevit jako socialistický ústupek směrem k obhajobě větší míry svobody občana tím, že alespoň naoko primárně nezatrácuje tržní mechanismy. S přibývajícemi stránkami ale zjistíme, že touha regulovat, modelovat, korigovat, konstruovat je společná jak „starým“, tak „novým“ socialistům. Stát je v knize chápán aktivisticky, jako činitel, hybatel. Trh je dobrý, jen když

RECENZE

vyhovuje přísným kritériím státního úředníka: nesmí být málo soutěživý, ale ani příliš. Nejde o spontánní proces ani řízenou reakci, spíše o proces moderovaný v určitých mantinelech.

Aby nebylo nutné obšírně recenzovat dále, přinášíme úryvek, ve kterém je nejlépe obsaženo Giddensovo pojetí státu (str. 47) :

„*Stát se svými orgány tu existuje proto, aby:*

- *zajistil prostředky pro zastupování různých zájmů;*
- *poskytl fórum pro hledání kompromisních řešení konkurujících si požadavků těchto zájmů;*
- *vytvořil a chránil veřejný prostor, ve kterém může probíhat otevřená a ničím neomezovaná diskuse o politických problémech;*

Pokračování na str. 4)

Třetí cesta...

(Dokončení ze str. 3)

- zajistil různé veřejné statky včetně forem kolektivní bezpečnosti a sociálních služeb;
- ve veřejném zájmu reguloval trhy a zabezpečil hospodářskou soutěž tam, kde hrozí monopol;
- podporoval sociální smír kontrolou prostředků násilí a zajištěním bezpečnostních složek;
- podporoval aktivní rozvoj lidského kapitálu a jeho ústřední roli ve vzdělávacím systému;
- udržoval fungující právní systém;
- hrál přímou ekonomickou úlohu: jako primární zaměstnavatel, pomoci makro- i mikroekonomických intervencí a zajištěním infrastruktury;
- tato úloha je diskutabilní - aby měl civilizační poslání -, stát vnímá široce uznávané normy a hodnoty, může se však podílet na jejich utváření, například v systému vzdělávání;
- podporoval regionální a nadnárodní společenství a sledoval globální cíle."

**Giddens, Anthony: Třetí cesta,
obnova sociální demokracie
Mladá fronta, Praha, 2001**

-TJ-

PETR MACH

Úskalí evropské integrace

druhé, doplněné vydání

Kniha Úskalí evropské integrace by měla přidat do rozhodování o případném vstupu do EU argumenty, které se pravděpodobně neobjeví ve vládní informační kampani před referendem o vstupu do EU.

Druhé vydání je oproti prvnímu vydání z března 2002 doplněné o čtyři nové kapitoly:

***Euro přináší Evropě hospodářské problémy,
Jak bude fungovat penězovod mezi Bruselem a Prahou?,***

Lze z EU vystoupit?

a Vstup do EU by omezil svobodu

občanů. Kapitola, která se v původním vydání jmenovala Evropská unie a teorie her, je doplněná a přejmenovaná na ***Proč evropská ekonomika přestává růst.*** Ostatní kapitoly jsou uvedeny v nezměněné podobě.

Knihu najdete v knihkupectvích

nebo ji můžete objednat v CEPu na dobírku

na www.cepin.cz

nebo tel. 222 192 406.

PŘEDPLATNÉ

**ZA UJAL VÁS
ČASOPIS
LAISSEZ FAIRE?**

**PŘEDPLAŤTE SI
JEJ ZA 100 Kč**

Předplatné zahrnuje zaslání deseti čísel LF ročně každý měsíc kromě července a srpna.

Kontaktujte Petra Macha:

Tel.: 603 228 753 • Email: machpetr@iol.cz

Úsilí časopisu Laissez Faire, který s omezenými soukromými zdroji pravdivě informuje o evropské integraci a bojuje s vládní propagandou za vstup do EU financovanou z peněz daňových poplatníků, má moji velkou podporu.

John Laughland,

autor knihy *Znečištěný pramen:
nedemokratické počátky Evropské ideje*

Laissez-Faire, měsíčník pro svobodu jednotlivce. Čte se [lese-fér]. Vydává: občanské sdružení Laissez Faire. Adresa: Bozděchova 8, 150 00 Praha 5. Tel.: 603 228 753, machpetr@iol.cz (Petr Mach), tjirsa@centrum.cz (Tomáš Jirsa). Internetový archiv: www.petrmach.cz/lf. Číslo účtu: 1011153517/5500. Náměty, články, reakce, zájem o předplatné, zájem o inzerci uvádějte na výše uvedený kontakt. Registrace MK 8183. ISSN 1212-8597